

DOĞU AKDENİZ'DE KITA SAHANLIĞI TARTIŞMALARI

AHMET YÜCEDAĞ

GİRİŞ

Küresel salgına aldırış etmeden dünya gündeminde olan Doğu Akdeniz kıta sahanlığı ve MEB anlaşmazlığı yaşanmaktadır. Bölge ülkeleri ve bölgedeki enerjiyle yakından ilgilenen Batılı güçler tansiyonu yüksek tutmakta, müzakereye kapalı bir şekilde attıkları adımlarla, enerjiyi yalnız kendi hakları konumuna getirmeye çalışmaktadırlar.

Kıbrıs adası tarih boyunca stratejik bir konuma sahip olması nedeniyle bölge ülkeleri nazarında bir karakol ada görevini almıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında da Akdeniz ortasında karakol görevi görmüştü. Osmanlı Devleti'nde devletin bir sınır politikası halini alan, "sınır güvenliğini kendi sınırlarından uzağa taşımak" düşüncesi mevcuttu. Osmanlı'nın yıkılması ve ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne dayatılan yeni sınırlar, bu politikaya darbe vurmuştur. Kırım, Ege Denizi'ndeki adalar, Kıbrıs, Rusya'nın doğu sınırına dayanması gibi durumlarla bu politika ağır bir darbe yemiştir. Kuzey Irak'taki Kürdistan Devleti'nin kurulmasına engel olma gayesi de bu politikaya dâhil edilebilir. 1974 Kıbrıs Hareketi ile Türkiye, Doğu Akdeniz'de kendine alan bulmuş ve Akdeniz'de varlığını hissettirerek bu politikaya yeniden can suyu vermiştir.

ENERJİ ARAMALARI, ÜSLER VE ORTAYA ÇIKAN PROBLEMLER

İlk olarak 2009 yılında İsrail tarafından Tamar havzasında 280 milyar metreküp hidrokarbon rezervi keşfedildi. Akabinde 2010 tarihinde daha büyük rezerv olan Levant havzası bölgesinde 1500 metre derinlikte 680 milyar metreküp civarında doğalgaz bulundu. 2011 yılında Kıbrıs Rum Yönetimi ve Türkiye arasında problemlili bölge olan Afrodit'te doğalgaz bulundu. 2015 yılında Mısır'ın Zohr bölgesinde, 2018'de de Nur sahasında, 2018'de Calypso ve 2019'da Glaucus-1 bölgelerinde doğalgaz bulundu. Bu gelişmeler bölge ülkelerini kendi MEB'lerini daha bir dikkatle belirlemeye zorlarken İsrail ve GKRY, diğer komşu ülkeleri sindirerek kıta sahanlıklarını gasp etme yoluna sevk etmiştir¹.

Stratejik açıdan önemli Kıbrıs'ta, Rum kesimi tarafında İngiltere'nin 1960'tan beri iki askeri üssü bulunuyor. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), enerji kaynaklarını koruma karşılığında Fransa'ya Mari deniz üssünü ve Baf Andear Papandreou Hava Üssü'nü açma teklifinde bulunmuştur. Fransa, teklifi kabul ederek daha ileri bir boyuta taşımaya

---

¹ http://sdam.org.tr/image/foto/2019/06/18/Dogu-Akdenizin-Munhasir-Ekonomik-Bolge-Problemleri-ve-Turkiyenin-Yalnizlastirilmasi_1560858726.pdf

çalışmaktadır. Kuzey Kıbrıs tarafında ise Türkiye askeri mevcuttur. Aynı zamanda Doğu Akdeniz'i çevreleyecek şekilde Batılı güçlerin üsleri ve askeri varlıkları mevcuttur. Rusya, Suriye'nin Tartus ve Lazkiye şehirlerinde iki önemli üsse sahip olup İran'ın da Lazkiye'de deniz üssü mevcuttur. Aynı saha içinde yer alan İsrail'in Hayfa Limanı işletmesini ise Çinli SIPG şirketi almışken ABD'de 2017 yılında İsrail'de ilk askeri üssünü açtı. ABD ve Rusya'nın ayrıca Suriye'de PYD'nin elinde olan bölgelerde birçok askeri üssü bulunmaktadır. Mısır'ın Sina yarımadasında BM barış gücü konumlanmıştır. İncirlik'te NATO'nun askeri üs varlığı da malumdur. Bu üslerle birlikte, Doğu Akdeniz'de ABD'nin 6. Filosu ile Fransa, İngiltere, Rusya gibi devletlerin donanmaları da bulunmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki zengin enerji varlığı bölge ülkelerininin MEB sorunlarını gündeme getirmiştir. İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır kendi aralarında bu sorunlara geçici çözüm denilebilecek anlaşmalar yapmışlardır. Fakat bununla birlikte bu devletlerin kendi komşularıyla MEB sorunları bulunmaktadır. İsrail, Lübnan ve Filistin'in haklarını gasp etmiştir. Kıbrıs Rum kesimi de aynı durumdadır ve hem Kuzey Kıbrıs'ın haklarını hem de Türkiye'nin haklarını gasp etmeye çalışmıştır. GKRY, tartışmalı 6. Parselde İtalyan şirket ENİ'yi yetkilendirmiş fakat Türkiye bu şirkete müsaade etmemiştir.

Kendi aralarında anlaşan bu devletler çıkardıkları enerjiyi Avrupa'ya satmak için Türkiye'yi devre dışı bırakarak EASTMED boru hattı projesini hayata geçirmeye çalışmaktadırlar. Fakat projenin maliyeti ve güvenliği projenin uygunluğunu tehdit etmektedir. Proje Türkiye'nin ilan ettiği MEB alanından geçmektedir ancak anlaşmaya Türkiye dahil edilmemiştir. Bu projeye alternatif, gazı sıvılaştırarak (LNG) gemilerle Avrupa'ya ulaştırmaya çalışmak olacaktır. Bölgede özellikle İsrail ne kadar çaresiz gibi görünse de Arap liderlerinin destekleriyle kendisine kapılar tek tek açılmaktadır. Suudi Arabistan ve Mısır sayesinde açılan Akabe Limanı'nın, Hayfa Limanı'na bağlanıp Uzak Asya'ya enerjiyi satması kolaylaştırılmıştır. Suudi Arabistan'dan İsrail'e döneceği düşünülen petrol boru hattı İsrail'i enerji merkezi haline getirecektir.

<https://www.iene.eu/the-east-mediterranean-geopolitical-puzzle-and-the-risks-to-regional-energy-security-p20.html>

Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Meis Adası'nı ileri sürerek iddia ettiği MEB'i Türkiye ciddiye almayarak kendi programını uygulamıştır. Biraz daha stratejik davranarak Ege Adalarının silahsızlandırılması ve adaların MEB'lerini tanımayarak Ege Denizi'ni de tartışmaya dâhil etmiştir. Bölgede ilan edilen navtexlerden dolayı zaman zaman tansiyonların yükseldiğini görmekteyiz. Ancak sahada güç gösterisi yapmanın, anlaşma masasını etkilediği tecrübe edilmiştir.

Küresel güçler, Doğu Akdeniz'de varlıklarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Rusya, Kuzey Avrupa'da adım adım ilerlemekte ve AB'yi kuzeyden kuşatmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda Libya'da da yer edinmeye çalışarak hem AB'yi güneyden kuşatmak hem de Akdeniz'de mevcut güçler arasında yer almayı amaçlamaktadır. Rusya'nın Suriye'deki kazanımları Akdeniz'deki etkisini güçlendirmektedir. Ayrıca Rusya'nın Yunanistan'ın Ege Denizi'nde iddia ettiği kıta sahanlığını kabul etmesi düşünülemez. Ege Denizi'nin Rusya için bir koridor olması ve bunun tek bir güçte toplanması rahatsızlık verecek bir durumdur. Fransa ise bölgede AB'yi de arkasına alarak kendine alan açmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin özellikle Libya'da varlığı Fransa'yı zor durumda bırakmaktadır. Çin, Yunanistan'ın ve AB ülkelerinin önemli büyük limanlarını ele geçirdiğinden bölgede kendi çıkarlarını korumak isteyecektir. Olaylara sessiz gibi kalan İngiltere ise GKRY'nin iddia ettiği MEB için "şaiBELİ" terimini kullanmıştır. İngiltere de ABD gibi sonradan ama daha sinsi biçimde olaya müdahil olacaktır. Özellikle Rusya ve Çin'in bölgede etkin olması durumunda ABD, burada var olduğunu

göstermek isteyecektir. ABD Covid-19 salgını, ekonomik durgunluk ve seçimlerden dolayı her ne kadar bölgede varlığını hissettirmese de diğer büyük devletlerin müdahil olması durumunda kendi pozisyonunu ve ağırlığını hissettirecektir.

<https://www.nextbigfuture.com/2018/03/china-now-controls-10-of-european-port-capacity.html>

Yunanistan, Türkiye'nin faaliyetlerine karşı çaresizlik duygusuna kapılmış durumdadır; AB'nin diyalog çağrılarını ve üye devletlerin tarafını tutarak Türkiye'ye zayıf yaptırım tehditlerini yetersiz görmektedir. Bununla yetinilmeyeceği düşüncesi ile Rusya'dan ve hatta Çin'den yardım talep etmektedir. ABD, Yunanistan ve Türkiye arasındaki kavgaya hep güç dengesini gözeterek yaklaşmakta ve bölgenin ısınmasıyla bölgeye iyice yerleşme gayesindedir. Yunanistan'ın Rusya ve Çin'e yaklaşması ABD'yi Yunanistan'dan uzaklaştırma riski barındırmaktadır. ABD, Yunanistan'ın tavırlarına ikaz olabilecek şekilde "Sevilla Haritasının" bağlayıcılığının olmadığını açıkladı. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin MEB'i hakkında benzer bir açıklamada daha önce İngiltere'den gelmişti

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Güney Rum kesimi ile Yunanistan, İsrail ve Mısır'ın bir araya gelip Doğu Akdeniz sahası üzerinde kendi MEB'lerini belirleyerek anlaşma yapmaları Türkiye gibi diğer bölge ülkelerini bertaraf etmek için atılmış bir adımdır. Türkiye'nin Libya ile yaptığı MEB anlaşması bu ittifaka ciddi darbe vurmuştur. Türkiye'nin kararlı bir şekilde aramalara devam etmesi ve navtex ilan

etmesi Yunanistan ve beraberinde Fransa'yı oldukça rahatsız etmiştir. Bunlar Türkiye'ye yaptırım için AB'yi devreye koymaya çalışmaktadırlar.

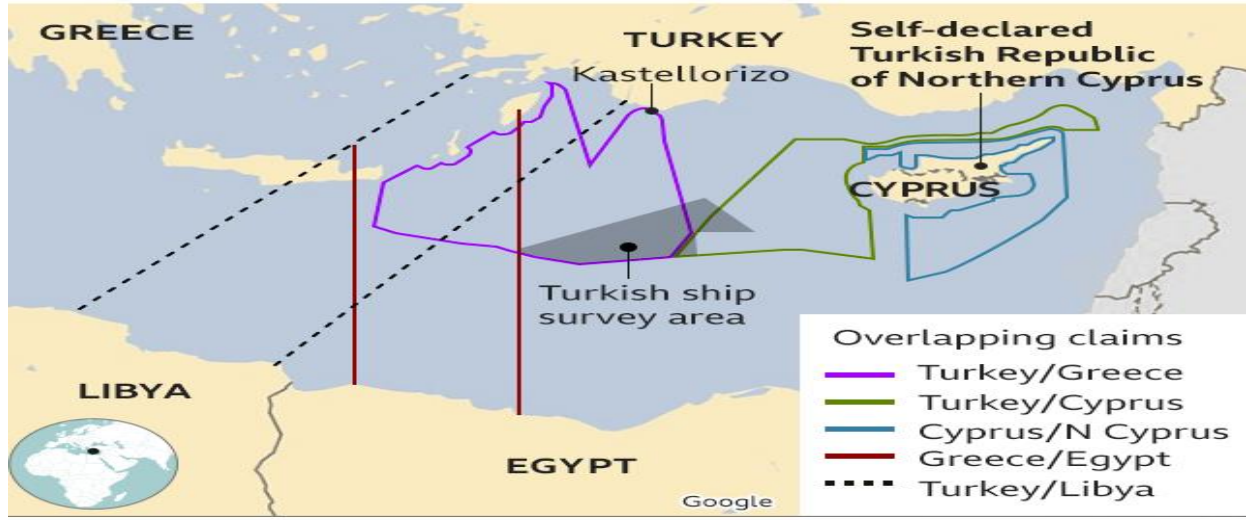
Fransa, Libya'da kaos ortamından nemalanmaya ve ayrıca Doğu Akdeniz'de çıkacak muhtemel sorunlarda kendisinin küresel bir güç olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Ayrıca bölgenin devasa kaynaklarından faydalanıp etkin güçler arasında olmaya çalışmaktadır. NATO üyesi iki ülke arasında açıkça Yunanistan tarafı tutularak Türkiye'nin yaptırımlar ile tehdit edilmesi NATO'nun işlevini bitme noktasına getirmektedir.

Rusya, bölgede en derin operasyonlarla ilerleyen ülke konumundadır. Suriye'nin Lazkiye şehrinde üsler edinmiş ve Suriye Rejimi ile Akdeniz'de petrol arama anlaşması yapmıştır. Bununla birlikte Libya'da Hafter güçlerini kendi paralı askerleriyle destekleyip Akdeniz sahilinde yeni üsler kurma niyetindedir. Doğu Akdeniz'deki çekişmelere de oldukça temkinli bir şekilde yaklaşmaktadır. Rusya'nın çevreleme politikası sadece AB ile sınırlı olmayıp Türkiye'ye karşı da aynı şekilde işlemektedir. Kırım'ı ilhak etmesi, Suriye Rojava hattında üsler edinmesi, yine Lazkiye üsleri, Libya'da üs alma isteğiyle beraber tüm bunlara ilaveten Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarında Ermenistan'ın işgal ettiği bölgeye yerleşme isteği de olabilir. Tüm bunlar Türkiye için büyük bir tehdit barındırmaktadır.

ABD ekonomik durgunluk, Covid-19 süreci, seçim heyecanı, Çin ile olan ticaret savaşları ve Çin'i kontrol altında tutma çabası ABD'nin dikkatini bölgeden uzaklaştırmak zorunda bırakıyor. Fakat Çin'in bölgede limanları kiralaması ve 5G anlaşmaları ABD'yi bölgede etkin olmaya zorlayacaktır. Nitekim Fransa ile Çin arasındaki 5G anlaşmaları üzerinde baskı kurmaktadır ve sıra Yunanistan'ın en büyük limanı Pire Limanının Çin'e verilmesine gelecektir.

Türkiye, diplomatik görüşme çağrılarını karşılıksız kalınca Doğu Akdeniz'de hidrokarbon aramalarına başlamış, akabinde Libya ile deniz sınırlarını belirleyen MEB anlaşması yapmıştır. Bu anlaşma Yunanistan ve Batı dünyasını rahatsız etmiş, Türkiye'ye dayatılan "Sevilla Haritası"nın kabul edilmemesi Batılı devletleri ayağa kaldırmıştır.

Greece and Turkey have overlapping claims in the Eastern Mediterranean

<https://www.bbc.com/news/world-europe-53906360>

Ege adaları ve Doğu Akdeniz Türkiye için jeostratejik bir konumdadır. 1974 Kıbrıs Harekâtı ile bu durum pekiştirilmiştir. Cihan Savaşı'ndan emanet verilen ve sonrasında elden tamamen çıkan 12 ada bu jeostratejik konumu kaybetmemize neden olmuştur. Türkiye, Doğu Akdeniz ve Ege Deniz'inde kabullendireceği MEB ile batı ve güney hattını güvence altına alacaktır. Türkiye'nin 12 adayı tekrar ele geçirmesi farazi bir durumdan ibarettir. Böyle bir durumun olması halinde 1974 Kıbrıs Hareketi'nin tüm acısı Batılı devletler tarafından çıkarılacaktır. Türkiye bölgede kazançlı çıkmak için diplomasi ağırlıklı bir siyaset yürütmek zorundadır. Bölgedeki tüm devletler bölgenin güvenliğini istemektedir. Zira enerji kaynaklarının bulunması, çıkarılması ve dağıtılması güvenliğe olan ihtiyacı da beraberinde getirmektedir, aksi durumda petrol sahalarını kontrol altında tutmak daha da güçleşecektir.

İsrail, GKRY, Mısır üçlüsü bölgede güçlü bir yapı oluşturmak istemektedirler. Bu ittifakın önüne geçebilmek için Mısır, Lübnan ve Suriye ile deniz anlaşmaları yapılmalıdır. İsrail için bölgede en büyük engel Lübnan'da Hizbullah'ın varlığıdır. Türkiye için mezhebi ve bölgesel ayrılıklar bir kenara bırakılmalı, tüm batılı devletlerin ortak düşüncesi olan Hizbullah'ın ortadan kaldırılmasının önüne geçmek ve Hizbullah'ın enerjisini Suriye'den İsrail sınırına yönlendirip İsrail'e karşı bir denge olarak bölgede tutmak gerekmektedir. İsrail'e tüm olanakların tanınması bölgede kaos ortamını arttıracaktır.

Türkiye ve Libya arasında imzalanan MEB anlaşması BM sekreterliği tarafından tescillenmesi, Türkiye ve Libya'yı Doğu Akdeniz hakları konusunda meşruiyet kazandıracaktır. Yunanistan ve Mısır arasında imzalanan MEB anlaşmasının bu tescil ile geçersizliği söz konusu değildir. Uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin haklı taleplerin olduğunu gösterir.

Suriye'deki iç savaş ve Türkiye'nin sahadaki pozisyonu Rusya'nın himayesindeki Şam yönetimiyle bir deniz sınırı anlaşması yapmayı imkânsız kılmaktadır. Kaldı ki meşru olmayan bir yönetimle anlaşma yapmak Türkiye'nin kendi politik tutumuna da aykırıdır.

Mısır yönetimiyle istihbarat düzeyinde yürütülen görüşmeler ilerletilerek her iki ülkenin yararına olacak bir deniz sınırı anlaşması yapılması ihtiyacı açıktır. Böyle bir anlaşmanın gerçekleşmesi öncelikle Mısır'ın kendi çıkarına aykırı olarak Yunanistan'la yaptığı anlaşmayı bozmasını gerektirmektedir. Ayrıca Mısır yönetiminin Türkiye ile anlaşabilmesi için öncelikle Libya politikasından geri adım atması ve ülkedeki insan hakkı ihlallerine son vererek muhalefetle anlaşması gerekmektedir. Mevcut durumda siyasi ve ekonomik darboğaza giren Mısır'ın Türkiye ile anlaşması kendi yararına olacaktır, ancak dış güçlerin Mısır üzerindeki baskıları şimdilik böyle bir anlaşmayı mümkün kılmamaktadır.

Suriye ve Lübnan'a bakan kıyılara sahip KKTC, Türkiye dışında dünyada devlet olarak tanınmamaktadır, bu nedenle kendi MEB bölgesini ilan etse de Suriye ve Lübnan ile deniz sınırı anlaşması imzalaması mümkün değildir.